

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології

На правах рукопису

МАЛИХІНА СВІТЛАНА ЮРІЇВНА

**ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ПОДРУЖНІХ
КОНФЛІКТІВ В СІМ'Ї**

Спеціальність: 053 «Психологія»
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
**САМОЙЛОВ Олександр
Єжиєвич,**
доктор психологічних наук,
професор

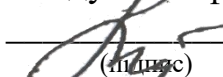

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 8 від 27.12.22

Завідувач кафедри

 Людмила ПРИСНЯКОВА
(підпис) (Ім'я, ПРИЗВИЩЕ)

Дніпро, 2023

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології

 Людмила ПРИСНЯКОВА

«10» лютого 2023 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
МАЛИХІНОЇ СВІТЛАНИ ЮРІЇВНИ**

1. Тема роботи: «Психологічні причини виникнення подружніх конфліктів в сім'ї».
2. Науковий керівник роботи: доктор психологічних наук, професор кафедри Деркач Лідія Миколаївна. Затверджені наказом вищого навчального закладу від «29» жовтня 2022 року № 4
3. Строк подання роботи на кафедру: 14.02.2023р.
4. Мета кваліфікаційної роботи: виявити особливості прояву подружніх конфліктів у сім'ї, залежно від сімейного стажу.
5. Завдання кваліфікаційної роботи
  - провести аналіз літературних джерел, монографій, наукових статей, досліджень по проблемам впливу конфліктів на стосунки у сім'ї;
  - конкретизувати поняття сімейних стосунків і їх особливості;
  - виявити специфіку виникнення сімейних конфліктів;
  - провести діагностику за допомогою батареї обраних методик;
  - здійснити аналіз результатів діагностики та сформулювати висновки;
  - виявити тенденції щодо покращення чи погіршення сімейних відносин у учасників емпіричного дослідження.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з\п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2022 р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2022 р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2022 р.	виконано
4.	III Розділ	Січень 2023 р.	виконано
5.	Робота в цілому	Лютий 2023р.	виконано

Науковий керівник _____ Олександр САМОЙЛОВ

Здобувач вищої освіти _____ Світлана МАЛИХІНА

Дата видачі завдання 29.09.2022 р.

АНОТАЦІЯ

Малихіна С.Ю. Психологічні причини виникнення подружніх конфліктів в сім'ї / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 Психологія (освітньо-професійна програма «Психологія». ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

Сімейні конфлікти є дуже важливим питанням в наш час, коли сімейні традиції переглядаються і переоцінюються, інститут сім'ї буквально змінюється перед нашими очима. Сімейні конфлікти останнім часом спостерігаються досить часто і затягнуто. Наявність сімейних конфліктів створює психологічно травматичну ситуацію не тільки для кожного члена сім'ї (подружжя, діти, батьки), але й негативно впливає на характеристики індивіда в цілому. У проблемній сім'ї фіксується негативний комунікаційний досвід, накопичуються негативні емоції, з'являються психотравми, розвивається негативна самооцінка, втрата розуміння і співчуття. Незручна і емоційно напружена атмосфера в сім'ї створює вимоги, які постійно перевищують ресурси, і стримує стан рівноваги людини. Фактично, конфлікт — це протистояння між членами сім'ї, засноване на зіткненні мотивів і протилежних точок зору. Позитивна роль конфлікту полягає в тому, що він служить джерелом розвитку як для сім'ї в цілому, так і для особистостей окремих членів, а розв'язання конфліктів конструктивно є однією з важливих характеристик всіх подружніх союзів. Негативний вплив конфліктів полягає в тому, що вони викликають нервові та психічні розлади, супроводжуються стресом і можуть негативно впливати на ефективність індивідуальної діяльності.

Наявність надзвичайно неоднозначних ситуацій, пов'язаних з деталями поведінки людей у конфліктах, демонстративна поведінка, що приховує справжні почуття та уявлення про ситуацію конфлікту: Це характеристики

сімейних конфліктів. Слід зазначити, що прихильність може ховатися за гучними і галасливими сутичками між подружжям і за остентіозними ввічливості: Хронічний конфлікт, емоційний розлом. Часто партнери не можуть домовитися про те, хто має бути головою сім'ї, вони не можуть вирішити, хто з них повинен відповідати за певні питання, виховувати дітей, організувати дозвілля.

В Україні в даний час відбуваються складні соціально-економічні зміни, що значно вплинули на позиції всіх елементів соціальних структур, зокрема сім'ї. Сім'я є найменшою одиницею суспільства, яка постійно відчуває, прямо чи опосередковано, зміни, що відбуваються в країні і, отже, залишає відбиток на розвитку суспільства. Процес формування, становлення і розвитку сучасної української сім'ї відбувається в складних і суперечливих умовах, в контексті яких відбувається погіршення фізичного і психічного здоров'я народу, підвищення міжособистісної ізоляції, Агресивність і непрацездатність. Для вирішення проблем і конфліктів, що виникають на шляху життя сьогодні, сім'я стикається з цілим рядом нових проблем, втрачає здатність виконувати життєво важливі функції і знаходиться на межі кризи. З урахуванням цього можна сказати, що ситуація внутрішньосімейних відносин поступово погіршується через зростання суперечностей і конфліктів у суспільстві. Ці обставини можуть мати негативні наслідки не тільки для сім'ї, але й для країни в цілому.

До проблеми сімейних конфліктів звернулося багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Однак, незважаючи на досить значний обсяг теоретичного і прикладного розвитку цієї проблеми, вона все ще викликає бурхливі дискусії. У літературі не існує консенсусу щодо комплексного підходу до діагностики родинних відносин, шляхи попередження та подолання виникнення суперечностей у родині недостатньо розвинені. Теоретичні та експериментальні дослідження причин подружніх конфліктів у сім'ї, на які легко впливають різні негативні зовнішні та внутрішні фактори, вимагають значної уваги.

У психології конфлікт розуміється як зіткнення інтересів, цілей, позицій, думок, поглядів суб'єктів взаємодії або противників, спрямованих протилежно [45, с.174]. Фахівець у галузі міжособистісних відносин Москаленко в.в. Стверджує, що соціально-психологічний конфлікт — особливий тип міжособистісної взаємодії, заснований на об'єктивній суперечливості цілей, інтересів і думок учасників. На психологічному рівні ця непослідовність проявляє себе в сильних негативних переживаннях учасників з ситуацією суперника, самих себе [41, с.13].

З середини ХХ століття досліджуються питання сімейних структур і функцій сім'ї. Зокрема, найважливіша проблема функцій сім'ї, як соціального інституту, широко розроблялася в працях А.Г. Харчева, М.С. Мацковського, А.І. Антонова, Е.Г. Ейдемільера, В. Юстіцкіса та ін. З питань сімейних конфліктів присвячені праці В.А. Сисенко, І.С. Голода, Н.Г. Юркевича, М.Я. Соловійова, С.А. Седельнікова, Т.А. Гурко, Н.М. Рімашевського, Н.В. Малярова, М.М. Наріцина, Н.В. Гришиної, А.Г. Шмельова, А.Я. Анцупова, А.І. Шипілова. У роботах даних авторів знайшли відображення окремі питання конфліктів у родині, зокрема, розлучення, причини конфліктів, форми конфліктної взаємодії і т.д. Питання виявлення причин сімейних конфліктів і знаходження шляхів їх розв'язання досліджувалися в роботах В.А. Сисенко, С.Ю. Ключникова, А. Росс, А.П. Ошепкова, М.З. Етштейна, В.П. Шейнова та ін.

Як справедливо зазначають дослідники, сутністю подружнього конфлікту є зіткнення суперечливих позицій членів сім'ї. Неблагополучні сімейні пари характеризуються тим, що між партнерами існують постійні сфери, де інтереси, потреби, наміри стикаються, породжуючи тривалі і сильні негативні емоційні переживання [57, с.58].

Подружні відносини — це сукупність соціально регульованих відносин між подружжям. Вони входять до складу родинних зв'язків і, водночас, істотно відрізняються за змістом, функціями і структурою. Зміст кон'югальних відносин визначається значенням шлюбу, який організовує,

стабілізує і соціально авторизує задоволення господарсько-побутових, афективних, сексуальних, психологічних і батьківських потреб чоловіка і жінки.

У шлюбі пара має два конфлікуючі бажання: Спілкуйтеся з іншими і віддаляються від них. Спілкування тільки один з одним у шлюбі швидко виснажливо, нудно, потрібно розширити коло спілкування, виникає бажання пізнати і реалізувати себе в іншому напрямку: В напрямку, що не існує в подружньому житті. Проникнення у внутрішній світ, у своїй таємниці, може відбити, створити бар'єр у взаєморозумінні, якщо глибина розбіжностей в точках зору життя, в особистих цінностях виявляється повністю, і як відомо, коли ви одружуєтеся, партнери трохи знають про внутрішній світ один одного.

Міжособистісні відносини чоловіка і дружини в сім'ї, яка є первинною клікою соціальних груп, класів, соціального інституту або соціальної структури будь-якої країни, можуть зазнавати постійних змін в різних етапах подружнього життя: В перші місяці співжиття; під час народження дітей, особливо першої дитини; на стадії їх виховання в середньому віці шлюб; в період старіння. Тому майже жодна сім'я не може обійтися без конфлікту. Адже більшість життя людей, так чи інакше пов'язані з сім'єю, своєрідним мікросомом, де переплітаються складні економічні, політичні, психологічні, ідеологічні, фізіологічні та інші проблеми та конфлікти.

Проблема подружніх конфліктів у сім'ї є, сьогодні, дуже актуальною, але дослідження М.І. Алексєєвої, Т.В. Говорун, С.В. Дворняка, В.І. Зацепіна, Т.С. Кириленко, С.В. Ковальова, О.С. Кочаряна, М.М. Обозова дозволяють стверджувати, що криза, в якій опинилась сьогодні українська сім'я – це елемент соціальної системи суспільства. Ознаками такої кризи є: високий рівень незадоволеності подружнім життям, конфліктність, стійка орієнтація подружжя на розлучення та малодітну сім'ю, нездатність досягти злагоди, зростання кількості розлучень тощо. Під цим кутом зору стає зрозумілим, що

сім'я, особливо на початковій стадії її розвитку, потребує психологічної підтримки та допомоги.

Список публікацій здобувача:

1. Малихіна С., Пріснякова Л. М. Особливості рольових сподівань та вимог у шлюбі в залежності від стажу сімейного життя 317-321 . The 1st international scientific and practical conference “scientific progress: innovations, achievements and prospects” (october 9-11, 2022) mdpc publishing, Munich, Germany. 2022. 559 p
2. Малихіна С.Ю. Сімейні конфлікти: причини та наслідки. № Всеукраїнська Науково-практична конференція (ВНПЗ ДГУ. 30.11.2022 рік. Стор.92-95).

ABSTRACT

Malikhina S.Yu. Psychological reasons for the occurrence of marital conflicts in the family / Qualification work for obtaining an educational degree "master" in the specialty 053 Psychology (educational and professional program "Psychology". VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

Family conflicts are a very important issue in our time, when family traditions are revised and re-evaluated, the institution of the family is literally changing before our eyes. Family conflicts have been observed quite often and protracted recently. The presence of family conflicts creates a psychologically traumatic situation not only for each family member (spouses, children, parents), but also negatively affects the characteristics of the individual as a whole. In a problem family, a negative communication experience is recorded, negative emotions accumulate, psychotraumas appear, negative self-esteem, loss of understanding and compassion develops. An uncomfortable and emotionally tense atmosphere in the family creates demands that constantly exceed resources and restrains a person's state of equilibrium. In fact, conflict is a confrontation between family members, based on a clash of motives and opposing points of view. The positive role of conflict is that it serves as a source of development both for the family as a whole and for the personalities of individual members, and constructive conflict resolution is one of the important characteristics of all marital unions. The negative impact of conflicts is that they cause nervous and mental disorders, are accompanied by stress and can negatively affect the effectiveness of individual activities.

The presence of extremely ambiguous situations related to the details of people's behavior in conflicts, demonstrative behavior that hides true feelings and ideas about the conflict situation: These are the characteristics of family conflicts. It should be noted that affection can hide behind loud and noisy fights between

spouses and behind ostentatious courtesies: Chronic conflict, emotional breakdown. Often, partners cannot agree on who should be the head of the family, they cannot decide which of them should be responsible for certain issues, raise children, organize leisure time.

Complex socio-economic changes are currently taking place in Ukraine, which have significantly affected the position of all elements of social structures, in particular the family. The family is the smallest unit of society, which constantly feels, directly or indirectly, the changes taking place in the country and, therefore, leaves an imprint on the development of society. The process of formation, formation and development of the modern Ukrainian family takes place in complex and contradictory conditions, in the context of which there is a deterioration of the physical and mental health of the people, an increase in interpersonal isolation, aggressiveness and inability to work. To solve the problems and conflicts that arise on the way of life today, the family faces a number of new problems, loses the ability to perform vital functions and is on the verge of crisis. Taking this into account, we can say that the situation of intra-family relations is gradually deteriorating due to the growth of contradictions and conflicts in society. These circumstances can have negative consequences not only for the family, but also for the country as a whole.

Many domestic and foreign scientists have addressed the problem of family conflicts. However, despite the rather significant volume of theoretical and applied development of this problem, it still causes heated discussions. In the literature, there is no consensus on a comprehensive approach to the diagnosis of family relations, the ways of preventing and overcoming the occurrence of contradictions in the family are not sufficiently developed. Theoretical and experimental studies of the causes of marital conflicts in the family, which are easily influenced by various negative external and internal factors, require considerable attention.

In psychology, conflict is understood as a clash of interests, goals, positions, opinions, views of the subjects of interaction or opponents, directed in the opposite direction [45, p.174]. Specialist in the field of interpersonal relations Moskalenko

V.V. It claims that socio-psychological conflict is a special type of interpersonal interaction based on the objective contradiction of goals, interests and opinions of the participants. At the psychological level, this inconsistency manifests itself in strong negative experiences of the participants with the situation of the opponent, themselves [41, p.13].

Since the middle of the 20th century, issues of family structures and functions of the family have been investigated. In particular, the most important problem of the functions of the family as a social institution was extensively developed in the works of A.H. Kharcheva, M.S. Matkovsky, A.I. Antonova, E.G. Eidemiller, V. Yustickis and others. The works of V.A. are devoted to issues of family conflicts. Sysenko, I.S. Holoda, N.G. Yurkevicha, M.Ya. Solovyova, S.A. Sedelnikova, T.A. Gurko, N.M. Rimashevskiy, N.V. Malyarova, M.M. Naritsina, N.V. Hryshinoy, A.G. Shmelova, A.Ya. Antsupova, A.I. Shipilova. The works of these authors reflected individual issues of conflicts in the family, in particular, divorce, causes of conflicts, forms of conflict interaction, etc. The question of identifying the causes of family conflicts and finding ways to solve them were studied in the works of V.A. Sysenko, S.Yu. Klyuchnikova, A. Ross, A.P. Oshepkova, M.Z. Etshtein, V.P. Sheynova and others.

As researchers rightly point out, the essence of marital conflict is the clash of conflicting positions of family members. Troubled married couples are characterized by the fact that between partners there are constant spheres where interests, needs, intentions collide, generating long and strong negative emotional experiences [57, p.58].

Marital relations are a set of socially regulated relations between spouses. They are part of family ties and, at the same time, differ significantly in content, functions and structure. The content of conjugal relations is determined by the meaning of marriage, which organizes, stabilizes and socially authorizes the satisfaction of economic and domestic, affective, sexual, psychological and parental needs of a man and a woman.

In marriage, the couple has two conflicting desires: Communicate with others and distance themselves from them. Communication only with each other in marriage is quickly exhausting, boring, you need to expand the circle of communication, there is a desire to know and realize yourself in another direction: In a direction that does not exist in married life. Penetration into the inner world, in its secret, can repel, create a barrier in mutual understanding, if the depth of disagreements in the points of view of life, in personal values is fully revealed, and as you know, when you get married, partners know a little about each other's inner world.

Interpersonal relations between husband and wife in the family, which is the primary clique of social groups, classes, social institute or social structure of any country, can undergo constant changes in different stages of married life: In the first months of cohabitation; during the birth of children, especially the first child; at the stage of their education in middle age marriage; during the aging period. Therefore, almost no family can do without conflict. After all, the majority of people's lives are somehow connected with the family, a kind of microcosm where complex economic, political, psychological, ideological, physiological and other problems and conflicts are intertwined.

The problem of marital conflicts in the family is very relevant today, but the research of M.I. Alekseeva, T.V. Govorun, S.V. Dvornyaka, V.I. Zatsepina, T.S. Kirylenko, S.V. Kovaleva, O.S. Kocharyan, M.M. Obozov allows us to claim that the crisis in which the Ukrainian family finds itself today is an element of the social system of society. Signs of such a crisis are: a high level of dissatisfaction with married life, conflict, persistent orientation of spouses to divorce and a small family, inability to achieve harmony, increasing number of divorces, etc. From this point of view, it becomes clear that the family, especially at the initial stage of its development, needs psychological support and help.

List of publications of the acquirer:

1. Малихіна С., Пріснякова Л. М. Особливості рольових сподівань та вимог у шлюбі в залежності від стажу сімейного життя 317-321 . The

1st international scientific and practical conference “scientific progress: innovations, achievements and prospects” (october 9-11, 2022) mdpc publishing, Munich, Germany. 2022. 559 p

2. Малихіна С.Ю. Сімейні конфлікти: причини та наслідки. № Всеукраїнська Науково-практична конференція (ВНПЗ ДГУ. 30.11.2022 рік. Стор.92-95).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ І. ПОДРУЖНІЙ КОНФЛІКТ ЯК СОЦІАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.....	23
1.1 Сімейні відносини: визначення, види та особливості в психологічній літературі.....	23
1.2 Сучасні соціально-психологічні концепції конфлікту.....	38
1.3 Поняття родини й сімейних відношень у сучаснім суспільстві.....	51
Висновки до першого розділу.....	65
РОЗДІЛ ІІ. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	67
2.1 Організація емпіричного дослідження. Методи та методики.....	67
2. 2 Учасники емпіричного дослідження.....	71
2. 3 Результати емпіричного дослідження.....	74
2.4 Рекомендації.....	124
Висновок до емпіричної частини.....	130
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	132
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	136

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сімейні конфлікти є дуже важливим питанням в наш час, коли сімейні традиції переглядаються і переоцінюються, інститут сім'ї буквально змінюється перед нашими очима. Сімейні конфлікти останнім часом спостерігаються досить часто і затягнуто. Наявність сімейних конфліктів створює психологічно травматичну ситуацію не тільки для кожного члена сім'ї (подружжя, діти, батьки), але й негативно впливає на характеристики індивіда в цілому. У проблемній сім'ї фіксується негативний комунікаційний досвід, накопичуються негативні емоції, з'являються психотравми, розвивається негативна самооцінка, втрата розуміння і співчуття. Незручна і емоційно напружена атмосфера в сім'ї створює вимоги, які постійно перевищують ресурси, і стримує стан рівноваги людини. Фактично, конфлікт — це протистояння між членами сім'ї, засноване на зіткненні мотивів і протилежних точок зору. Позитивна роль конфлікту полягає в тому, що він служить джерелом розвитку як для сім'ї в цілому, так і для особистостей окремих членів, а розв'язання конфліктів конструктивно є однією з важливих характеристик всіх подружніх союзів. Негативний вплив конфліктів полягає в тому, що вони викликають нервові та психічні розлади, супроводжуються стресом і можуть негативно впливати на ефективність індивідуальної діяльності.

Наявність надзвичайно неоднозначних ситуацій, пов'язаних з деталями поведінки людей у конфліктах, демонстративна поведінка, що приховує справжні почуття та уявлення про ситуацію конфлікту: Це характеристики сімейних конфліктів. Слід зазначити, що прихильність може ховатися за гучними і галасливими сутичками між подружжям і за остентіозними ввічливості: Хронічний конфлікт, емоційний розлом. Часто партнери не можуть домовитися про те, хто має бути головою сім'ї, вони не можуть

вирішити, хто з них повинен відповідати за певні питання, виховувати дітей, організувати дозвілля.

В Україні в даний час відбуваються складні соціально-економічні зміни, що значно вплинули на позиції всіх елементів соціальних структур, зокрема сім'ї. Сім'я є найменшою одиницею суспільства, яка постійно відчуває, прямо чи опосередковано, зміни, що відбуваються в країні і, отже, залишає відбиток на розвитку суспільства. Процес формування, становлення і розвитку сучасної української сім'ї відбувається в складних і суперечливих умовах, в контексті яких відбувається погіршення фізичного і психічного здоров'я народу, підвищення міжособистісної ізоляції, Агресивність і непрацездатність. Для вирішення проблем і конфліктів, що виникають на шляху життя сьогодні, сім'я стикається з цілим рядом нових проблем, втрачає здатність виконувати життєво важливі функції і знаходиться на межі кризи. З урахуванням цього можна сказати, що ситуація внутрішньосімейних відносин поступово погіршується через зростання суперечностей і конфліктів у суспільстві. Ці обставини можуть мати негативні наслідки не тільки для сім'ї, але й для країни в цілому.

До проблеми сімейних конфліктів звернулося багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Однак, незважаючи на досить значний обсяг теоретичного і прикладного розвитку цієї проблеми, вона все ще викликає бурхливі дискусії. У літературі не існує консенсусу щодо комплексного підходу до діагностики родинних відносин, шляхи попередження та подолання виникнення суперечностей у родині недостатньо розвинені. Теоретичні та експериментальні дослідження причин подружніх конфліктів у сім'ї, на які легко впливають різні негативні зовнішні та внутрішні фактори, вимагають значної уваги.

У психології конфлікт розуміється як зіткнення інтересів, цілей, позицій, думок, поглядів суб'єктів взаємодії або противників, спрямованих протилежно [45, с.174]. Фахівець у галузі міжособистісних відносин Москаленко в.в. Стверджує, що соціально-психологічний конфлікт —

особливий тип міжособистісної взаємодії, заснований на об'єктивній суперечливості цілей, інтересів і думок учасників. На психологічному рівні ця непослідовність проявляє себе в сильних негативних переживаннях учасників з ситуацією суперника, самих себе [41, с.13].

З середини ХХ століття досліджуються питання сімейних структур і функцій сім'ї. Зокрема, найважливіша проблема функцій сім'ї, як соціального інституту, широко розроблялася в працях А.Г. Харчева, М.С. Мацковського, А.І. Антонова, Е.Г. Ейдемільера, В. Юстіцкіса та ін. З питань сімейних конфліктів присвячені праці В.А. Сисенко, І.С. Голода, Н.Г. Юркевича, М.Я. Соловійова, С.А. Седельнікова, Т.А. Гурко, Н.М. Рімашевського, Н.В. Малярова, М.М. Наріцина, Н.В. Гришиної, А.Г. Шмельова, А.Я. Анцупова, А.І. Шипілова. У роботах даних авторів знайшли відображення окремі питання конфліктів у родині, зокрема, розлучення, причини конфліктів, форми конфліктної взаємодії і т.д. Питання виявлення причин сімейних конфліктів і знаходження шляхів їх розв'язання досліджувалися в роботах В.А. Сисенко, С.Ю. Ключникова, А. Росс, А.П. Ошепкова, М.З. Етштейна, В.П. Шейнова та ін.

Як справедливо зазначають дослідники, сутністю подружнього конфлікту є зіткнення суперечливих позицій членів сім'ї. Неблагополучні сімейні пари характеризуються тим, що між партнерами існують постійні сфери, де інтереси, потреби, наміри стикаються, породжуючи тривалі і сильні негативні емоційні переживання [57, с.58].

Подружні відносини — це сукупність соціально регульованих відносин між подружжям. Вони входять до складу родинних зв'язків і, водночас, істотно відрізняються за змістом, функціями і структурою. Зміст кон'югальних відносин визначається значенням шлюбу, який організовує, стабілізує і соціально авторизує задоволення господарсько-побутових, афективних, сексуальних, психологічних і батьківських потреб чоловіка і жінки.

У шлюбі пара має два конфлікуючі бажання: Спілкуйтеся з іншими і віддаляються від них. Спілкування тільки один з одним у шлюбі швидко виснажливо, нудно, потрібно розширити коло спілкування, виникає бажання пізнати і реалізувати себе в іншому напрямку: В напрямку, що не існує в подружньому житті. Проникнення у внутрішній світ, у своїй таємниці, може відбити, створити бар'єр у взаєморозумінні, якщо глибина розбіжностей в точках зору життя, в особистих цінностях виявляється повністю, і як відомо, коли ви одружуєтеся, партнери трохи знають про внутрішній світ один одного.

Міжособистісні відносини чоловіка і дружини в сім'ї, яка є первинною клікою соціальних груп, класів, соціального інституту або соціальної структури будь-якої країни, можуть зазнавати постійних змін в різних етапах подружнього життя: В перші місяці співжиття; під час народження дітей, особливо першої дитини; на стадії їх виховання в середньому віці шлюб; в період старіння. Тому майже жодна сім'я не може обійтися без конфлікту. Адже більшість життя людей, так чи інакше пов'язані з сім'єю, своєрідним мікрокосмом, де переплітаються складні економічні, політичні, психологічні, ідеологічні, фізіологічні та інші проблеми та конфлікти.

Проблема подружніх конфліктів у сім'ї є, сьогодні, дуже актуальною, але дослідження М.І. Алексєєвої, Т.В. Говорун, С.В. Дворняка, В.І. Зацепіна, Т.С. Кириленко, С.В. Ковальова, О.С. Кочаряна, М.М. Обозова дозволяють стверджувати, що криза, в якій опинилась сьогодні українська сім'я – це елемент соціальної системи суспільства. Ознаками такої кризи є: високий рівень незадоволеності подружнім життям, конфліктність, стійка орієнтація подружжя на розлучення та малодітну сім'ю, нездатність досягти злагоди, зростання кількості розлучень тощо. Під цим кутом зору стає зрозумілим, що сім'я, особливо на початковій стадії її розвитку, потребує психологічної підтримки та допомоги.

Об'єкт дослідження – трансформація шлюбних відносин.

Предмет дослідження – психологічні причини виникнення подружніх конфліктів в сім'ї.

Мета дослідження – виявити особливості прояву подружніх конфліктів у сім'ї, залежно від сімейного стажу.

Завдання дослідження:

1. Провести аналіз літературних джерел, монографій, наукових статей, досліджень по проблемам впливу конфліктів на стосунки у сім'ї.
2. Конкретизувати поняття сімейних стосунків і їх особливості.
3. Виявити специфіку виникнення сімейних конфліктів.
4. Провести діагностику за допомогою батареї обраних методик.
5. Здійснити аналіз результатів діагностики та сформулювати висновки.
6. Виявити тенденції щодо покращення чи погіршення сімейних відносин у учасників емпіричного дослідження.

Гіпотезою дослідження є припущення, що конфліктні стосунки у сімейній парі впливають на міжособистісні та особистісні відносини.

Методи та методики дослідження: для розв'язання поставлених завдань, застосовувались такі методи:

- теоретичні – аналіз і узагальнення даних наукових джерел;
- емпіричні – психодіагностичне тестування. Підібрані наступні методики: «Тест задоволеності шлюбом» (В.В. Столін, Т.Л. Романова, Г.П. Бутенко); методика Томаса «Стратегія поведінки в конфліктних ситуаціях»; «Характер взаємодії подружжя в конфліктних ситуаціях» (Ю.Е. Альошина, Л.Я. Гозман); методика «Восьмикольоровий тест Люшера» (адаптація О.Ф. Дубровська); «Рольові сподівання та вимоги у шлюбі (РОП)» (А.Н. Волкова); анкета «Особливості та проблеми сімей».

Математико-статистичні – математичне очікування.

Емпірична база дослідження. Дослідження проводилось на базі КЗО «СЗШ № 123». В дослідженні брали участь 60 осіб із них 30 чоловік, 30 жінок. Всього 30 сімейних пар, які мають сімейний стаж: 1-5 років – 19 пар,

6-10 років – 5 пар, сім'ї, які не мають дітей – 6 пар. Респонденти мали вік від 20 до 40 років.

Особистий внесок:

1. Малихіна С., Пріснякова Л. М. Особливості рольових сподівань та вимог у шлюбі в залежності від стажу сімейного життя 317-321 . The 1st international scientific and practical conference “scientific progress: innovations, achievements and prospects” (october 9-11, 2022) mdpc publishing, Munich, Germany. 2022. 559 p
2. Малихіна С.Ю. сімейні конфлікти: причини та наслідки. № Всеукраїнська Науково-практична конференція (ВНПЗ ДГУ. 30.11.2022 рік. Стор.92-95).

Наукова новизна та значимість отриманих результатів заключається в поглибленому уявленні про переживання і прояв конфліктів у стосунках в партнерських відносинах; дістала подальшого розвитку уявлення про феномен конфліктних стосунків.

Практична значимість отриманих результатів. Результати кваліфікаційної роботи можуть бути застосовані при проведенні лекційних та практичних занять в навчальному закладі, а також в практичній діяльності психолога, можуть бути використані як емпіричні результати для подальшого розвитку та можуть бути використані при складанні програм з підвищення психологічних знань громадян України.

Дипломна робота складається із вступу, двох розділів – теоретичного та емпіричного, висновків, списку літературних джерел, додатків. Робота містить 13 таблиць, 35 рисунків, а літературні джерела мають 60 найменувань. Робота викладена на 116 сторінках.

ВИСНОВКИ

Сімейні конфлікти – тема, дуже актуальна в наш час, коли сімейні традиції переглядаються, переоцінюються, інститут сім'ї змінюється.

Проблемою сімейних конфліктів займалися багато як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Методологічну основу наших теоретико - експериментальних пошуків склали дослідження Г.М. Андрєєвої, Ю.Е. Альшиної, Н.В. Грішиної, Е.Г. Ейдемільера, М.А. Іванової, С.В. Ковальова, С. Кратохвіла, Н. Пезешкіана, В.А. Сисенко, Т.М. Трапезнікової, Л.Б. Шнейдер, В.Р. Юстіцкіса тощо. Попри досить значний обсяг теоретичної та прикладної розробки даної проблеми, вона і досі викликає гострі дискусії. У літературі немає єдиної думки щодо комплексного підходу до діагностики сімейних взаємин, недостатньо розроблені шляхи попередження та подолання виникнення протиріч у сім'ї. Значної уваги потребує теоретичне та експериментальне дослідження причин виникнення подружніх конфліктів у сім'ї, яка легко піддається впливу різноманітних зовнішніх і внутрішніх негативних чинників. Очевидна актуальність, недостатня розробленість та перспективність дослідження даної проблеми зумовили вибір теми наших наукових пошуків.

Відповідно до законодавства, сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Аналіз літератури з даної проблематики дає підстави для висновку про важливість початкового періоду розвитку сім'ї. У сім'ях формується модель сімейних стосунків, здійснюється розподіл прав і обов'язків, утворення духовних зв'язків між партнерами, пошук такого типу ставлень, який би задовольняв їх обох, вироблення на цій основі загальних сімейних цінностей. Особливу увагу фахівці звертають на чинники дестабілізації сімейного життя подружжя, зокрема такі, як: коротка тривалість дошлюбного знайомства, відсутність спільних інтересів у подружжя, матеріальна нестабільність

подружжя, невиправдана ідеалізація, розбіжність установок подружжя стосовно розподілу сімейних ролей.

З огляду на це, у сім'ї існує значна ймовірність виникнення подружніх конфліктів. У психології під конфліктом розуміється зіткнення протилежно спрямованих інтересів, цілей, думок суб'єктів взаємодії чи опонентів. Сутністю подружнього конфлікту є зіткнення суперечливих позицій членів сім'ї. Основою сімейних конфліктів, на думку науковців, є розходження між уявленнями партнерів стосовно потреб одне одного, між уявленнями і очікуваннями одного стосовно іншого. Фахівці у галузі сімейного консультування і психотерапії, Альошина Ю.Е., Ейдеміллер Е.Г., Юстіцкіс В.В., Шнейдер Л.Б., стверджують, що у випадку хронічних конфліктів бажаною є допомога сімейного консультанта чи психотерапевта.

Варто зазначити, що у процесі сімейного консультування і психотерапії відбувається модифікація взаємин між членами сім'ї як системи за допомогою психотерапевтичних та психокорекційних методів. У межах сімейної психотерапії існують різні підходи до надання психологічної допомоги сім'ї: психодинамічна, структурна, поведінкова, комунікативна, трансакційна, стратегічна модель консультування сім'ї, а також модель консультування, яка базується на досвіді.

Наше експериментальне дослідження було спрямоване на визначення причин виникнення подружніх конфліктів у сім'ї і передбачало проведення опитування подружніх пар за допомогою наступних методик:

- ✓ Методика «Стратегія та тактика поводження в конфліктних ситуаціях»
- ✓ Методика «Опитувальник Задоволення шлюбом»
- ✓ Методика «Характер взаємодії подружжя в конфліктних ситуаціях»
- ✓ Методика «Рольові сподівання та вимоги у шлюбі (РОП)»
- ✓ Методика «Восьмикольоровий тест Люшера»
- ✓ Анкета «Особливості та проблеми сімей»

Воно проводилося на сім'ях, з яких один з членів є працівником КЗО «СЗШ № 123», і було спрямоване на виявлення причин виникнення подружніх конфліктів у сім'ях. Вибірка становила 30 подружніх пар, які мають сімейний стаж: 1-5 років – 19 пар, 6-10 років – 5 пар, сім'ї, які не мають дітей – 6 пар. Респонденти мали вік від 20 до 40 років. Одним з найважливіших для нашого дослідження було припущення, що конфліктні стосунки у сімейній парі впливають на міжособистісні та особистісні відносини.

Відповідно до результатів нашого дослідження, було визначено, що у 60% сімейних пар домінують компромісні дії у конфліктних ситуаціях, у 17% - спільні дії, а у 23% - індивідуальні дії. Важливо також відмітити, що 23% сімей є неблагополучними, 3% - перехідні, а 73% - благополучні.

Варто зазначити, що 12% респондентів оцінюють сексуальну сумісність з партнером як відмінні, 80% - як добрі, 5% - як задовільні і 3% - як незадовільні.

За результатами анкетування було визначено, що 50% сімейних пар мають спільні інтереси, а 50% не мають спільних інтересів.

Загалом, ми виділили три умовні групи сімей у залежності від стажу подружнього життя:

- 1 група – до 5 років сімейного стажу – 19 пар;
- 2 група – 6-10 років сімейного стажу – 5 пар;
- 3 група – сім'ї, які не мають дітей – 6 пар.

Найбільш конфліктогенними сферами подружніх відносин для сімейних пар зі стажем подружнього життя від 1 до 5 років, являються проблемні відносини з родичами та друзями; для пар зі стажем подружнього життя від 6 до 10 років – порушення рольових очікувань, а для бездітних пар найбільш гостро стоять питання пов'язані з вихованням дітей.

Рольова адекватність сімейних пар, у групах зі стажем подружнього життя від 6 до 10 років, вище рольової адекватності сімейних пар зі стажем життя подружнього життя від 1 до 5 років та бездітних пар.

Аналіз результатів за методом Люшера виявив, що «напрямком» засобів, що індивідуальні потреби, для пар з досвідом одруженого життя 1—5 років, є активність, наполегливість, агресія; для подружніх пар, що мають досвід життя від 6 до 10 років: спокій, активність, агресія, радість, прагнення до спілкування; для пар без дітей: активність, агресія і також для всіх груп пар, переважає відсутність кольорів, «відмова» від індивідуальних потреб.

Слід також відмітити, що 83% респондентів вважають себе щасливими в шлюбі, 3% - нещасними, 7% не можуть визначити щасливі вони у шлюбі чи ні, 3% - так собі та 3% - майже щасливі. З них респонденти 2-ої та 3-ої груп 100%-во вважають себе щасливими.

Отже, за результатами дослідження, ми можемо зробити висновки, що конфлікти та стратегії поведінки в конфліктній ситуації залежать від сімейного стажу.

Висунута нами гіпотеза, що конфліктні стосунки у сімейній парі впливають на міжособистісні та особистісні відносини підтвердилася.